

تبیین راهبردهای طراحی معماری فرهنگسرای سالمندان از منظر آینده- پژوهی و بهبود کیفیت زندگی اجتماعی

۱. مائده امیری رسکتی*، ۲. پریا موسی زاده

۱. گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران. (Email: Ma-amiri@tvu.ac.ir)

۲. دانشجوی کارشناسی، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران. (Email: Arch.Pariyamousazadeh@gmail.com)

-چکیده

سالمند و نسل جوان دو قشر مهم و تاثیرپذیر جامعه هستند. افراد با گذشت زمان تجارب زیادی کسب می کنند و در زمینه های مختلف به مهارت ها و مقام هایی دست می یابند. با رسیدن به سالمندی و از دست دادن شغل و نقش اجتماعی خود، فرصت های تعامل خود را از دست می دهند و از انجام فعالیت های مختلف و برقراری ارتباط باز می مانند. در مقابل؛ نسل جوان جانشینان این نسل هستند که نقش مهمی در انجام فعالیت های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دارند، و به نوعی سازنده آینده کشور هستند. لذا توجه به سلامت روان نسل جوان، می تواند سلامت جامعه و در مقیاس بزرگتر سلامت کشور را تضمین نماید. هدف از انجام این پژوهش؛ تبیین راهبردهای طراحی معماری فرهنگسرای سالمندان از منظر آینده پژوهی و بهبود کیفیت زندگی اجتماعی می باشد. بدان مفهوم که با ایجاد محیطی امن و شاد که دربرگیرنده جنبه های مختلف اجتماعی، عاطفی و روانی است، پاسخگوی احساس نیاز سالمندان و نسل جوان، به تجربه کردن، کشف شدن، درک کردن، احساس کردن، برقراری ارتباط با دیگران و نیز ایجاد مکانی جهت اجتماعی شدن است. محیطی که هر دو نسل سالمند و جوان؛ از تعامل با یکدیگر سود برند، انتقال تجربه از طریق سالمند به نسل انجام گیرد و حس مفید بودن و عزت نفس در سالمندان تقویت گردد. نتایج پژوهش نشان می دهد؛ که با طراحی فضاهای مناسب جهت سرگرمی، تفریح، گذران اوقات فراغت افراد سالخورده و در نظر گرفتن مکان هایی تحت عنوان فرهنگسرای سالمندان، جهت تعامل بیشتر این قشر با نسل جوان، می توان کیفیت زندگی اجتماعی هر دو نسل را از طریق تعاملات بین نسلی بهبود بخشید.

واژگان کلیدی: سالمند، جوان، تعاملات اجتماعی، فرهنگسرای سالمندان، تعاملات بین نسلی، زندگی اجتماعی، سلامت اجتماعی

*این مقاله برگرفته از مطالعات پایان نامه کارشناسی مهندسی حرفه ای معماری، خانم پریا موسی زاده در دانشگاه ملی مهارت، واحد دختران البرز، با عنوان "طراحی فرهنگسرای سالمندان با رویکرد آینده پژوهی و بهبود کیفیت زندگی اجتماعی از طریق تعاملات بین نسلی" و با راهنمایی خانم مهندس مائده امیری رسکتی است.

**نویسنده مسئول: مائده امیری رسکتی

-مقدمه

سالمندی مرحله‌ای از زندگی است که روندی طبیعی در گذر عمر محسوب و موجب دگرگونی‌هایی در توانایی‌های جسمی و نیازهای روحی انسان می‌شود (علی‌الحسابی و رفیعی، ۱۳۹۱). طبق آمار سازمان بهداشت جهانی بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۵۰ جمعیت بالای ۶۰ سال از ۱۲٪ به ۲۲٪ یعنی حدود دو برابر افزایش می‌یابد. از حدود ۸۰ میلیون جمعیت کشور ایران در سرشماری سال ۱۳۹۵، حدود ۸ میلیون نفر سالمند هستند. افزایش جمعیت سالمندان از یک‌سو، یک مسئله مهم مالی و اجتماعی است (Othman & Fadzi, 2014) و از سوی دیگر، به موازات بیشتر شدن عمر افراد، رفتارهای ارتقا سلامت، به‌ویژه حفظ عملکرد و استقلال و کیفیت زندگی مهمتر می‌شود (Fuller et al., 2010). اگر چالش اصلی بهداشت در قرن ۲۰، فقط زنده ماندن بود، چالش قرن جدید، "تلاش برای زندگی کردن با کیفیت بهتر" است. سالمندان به دلیل کهولت سن، دارای مشکلات مختلف جسمی، اختلالات روانی، هیجانی و عاطفی هستند. این عوامل نباید سبب گردد که آن‌ها را از چرخه اجتماعی کشور خارج کرد، بلکه تعاملات اجتماعی و بهبود سلامت اجتماعی این قشر می‌تواند تا حد زیادی مشکلات ناشی از کهولت سن را برطرف نماید. هر سالمند در دوران جوانی خویش، در یک مجموعه، سازمان، خانواده، جامعه و ... فردی مسئول و مفید بوده است به طوریکه عدم حضور وی در هر کدام از این نقش‌ها، موجب بروز خلل در آن مجموعه می‌شده است. مهمترین اتفاقی که در دوران سالمندی می‌افتد، حس فرد به عدم مفید بودن و طرد شدن از محیط‌هایی است که روزی، نقش اصلی آن را بر عهده داشته است. این قضیه بر عزت نفس فرد تاثیر منفی داشته و حس ناکافی بودن و از کارافتادگی را در وی تقویت می‌کند. یکی از مهمترین راه‌حل‌ها در جهت رفع این مشکل، آن است که به فرد سالمند کمک نماییم که دوران سالمندی خود را، همچون دوران جوانی به‌عنوان مرحله‌ای از گذر عمر خود بپذیرد. از طرفی این امر می‌تواند در جوانان و در جهت آماده شدن برای پیری و قدر و منزلت عمر و جوانی را بیشتر دانستن کمک نماید. تعاملات بین‌نسلی، و عدم تفکیک نسل پیر و نسل جوان می‌تواند برای هر دو قشر مفید و کمک‌کننده باشد. این پژوهش در جهت تحقق بهبود زندگی اجتماعی دو نسل، سعی در پاسخگویی به سوالات ذیل دارد:

-سالمندی چیست؟ و دارای چه پتانسیل‌هایی در جهت تعاملات بیشتر می‌باشد؟

-چگونه می‌توان با طراحی فضایی فرهنگی و جمعی، تحت عنوان فرهنگسرای سالمندان، جهت تجمع و دیدار دو نسل پیر و جوان، موجبات بهبود کیفیت زندگی اجتماعی این دو نسل را فراهم نمود؟

-روش تحقیق

این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته و جمع‌آوری اطلاعات آن، از مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و بررسی پژوهش‌های پیشین انجام شده است.

-پیشینه تحقیق

در خصوص سالمندی، محدودیت‌های ناشی از آن، تعاملات اجتماعی سالمندان و چگونگی طراحی مناسب فضا برای این قشر مطالعاتی صورت گرفته که در ادامه به بیان مهمترین آن‌ها پرداخته خواهد شد.

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	سال	نتایج پژوهش
۱	بازخوانی ادراک فضای سالمندان با تطبیق نقشه‌های نحو فضا و نقشه‌های شناختی، (مطالعه موردی: آسایشگاه سالمندان کهریزک)	چراغی فر و همکاران	۱۴۰۲	بر اساس نتایج پژوهش عامل‌های متعدد عینی و ذهنی در کنار هم و گاه با اولویت‌بندی‌هایی نسبت به یکدیگر در ادراک و شناخت سالمندان از فضا موثر هستند.
۲	تبیین راهبردهای	کرمی و همکاران	۱۴۰۱	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که؛ دو ویژگی فردی

جنسیت و تحصیلات، اختلاف معنی‌داری بر رضایتمندی دارند و بین عوامل کیفیت فضایی و رضایتمندی همبستگی قوی برقرار است. همچنین دو بعد آسایش-خیال و فعالیت-کالبد بیشترین تاثیر مستقیم را در رضایتمندی از سرای سالمندان داشته‌اند. از طرفی وجود اثرات غیرمستقیم اهمیت ابعاد عینی-ذهنی کیفی فضا را نشان می‌دهد که بیشترین میزان اثرات غیرمستقیم را دو بعد دسترسی-ارتباط و فعالیت-کالبد به خود اختصاص داده‌اند. همچنین سه شاخص شخصی‌سازی فضایی، پیاپی‌رویی و آسایش دارای بالاترین تاثیر بر میزان رضایت سالمندان می‌باشند.			طراحی معماری خانه سالمندان از منظر رضایتمندی، نمونه موردی: خانه‌های سالمندان "آتا"، "مرحمت" و "آفتاب" اردبیل	
نتایج پژوهش نشان می‌دهد که معیارهای آشنایی، راحتی، خوانایی، امنیت وضعیت نسبتاً مطلوب و معیارهای قابل تشخیص بودن و در دسترس بودن وضعیت نسبتاً نامطلوبی دارند.	۱۳۹۹	شیرازبخت	تدوین راهکارهای ارتقا تعاملات اجتماعی سالمندان در فضاهای شهری، (نمونه موردی: محدوده رضاشهر)	۳
نتایج حاصل از مشاهده در مجتمع ستارخان فضای نشستن، امکانات رفاهی، عناصر طبیعی، مبلمان سالم و دسترسی در محوطه و در مجتمع علامه امینی، امکانات رفاهی در اولویت بالاتری قرار داشته‌اند.	۱۳۹۹	علمی و همکاران	اجتماع‌پذیری کالبدی مجتمع‌های مسکونی برای گروه سالمندان در تبریز، (مطالعه موردی: مجتمع‌های مسکونی ستارخان، آسمان، علامه امینی و سپیدار)	۴
نتایج پژوهش نشان داد که؛ کیفیت‌های کالبدی و معنایی فضا در حضورپذیری گروه‌های سنی سالمندان موثر بوده و در میان مولفه‌های مذکور آسایش محیطی، ایمنی-امنیت فضایی از کیفیت‌های کالبدی و خوانایی از کیفیت‌های معنایی محیط بیشترین تاثیر را دارا است.	۱۳۹۷	منصور و جوان	نقش مولفه‌های کالبدی-معنایی مکان‌های عمومی مجتمع‌های مسکونی در حضورپذیری سالمندان، (مطالعه موردی: شهرک اکباتان)	۵
یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که؛ محیط با ویژگی احترام به سالمند و توانایی ادغام در خود، تامین‌کننده اهداف "پیری در خانه" است و برخی از مفاهیم معماری ایران با این اهداف مطابقت نموده و نشانه‌های احترام به سالمند در آن نهفته است.	۱۳۹۷	رخ و همکاران	پیری در خانه، روح نهفته در معماری ایران، (مطالعه موردی: فضاهای مناسب سالمند در معماری بومی کرمان)	۶

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که، ویژگی‌های کالبدی نظیر (فرم، رنگ، اندازه، شکل، مقیاس و بافت) و عوامل ادراکی-شناختی و همچنین فعالیت‌های اجتماعی نقش مهم و موثر در شکل‌گیری حس تعلق در خانه سالمندان دارند.	۱۳۹۷	ذکری و جمالزاده	ارزیابی عوامل حس تعلق به مکان در بهبود کیفیت زندگی ساکنان خانه سالمندان	۷
نتایج پژوهش حاکی از آن است مولفه ایمنی، نور و روشنایی و بافت شهری به ترتیب مهمترین مولفه‌های کالبدی موثر بر احساس امنیت سالمندان در فضاهای شهری هستند.	۱۳۹۷	منتظرالحجه و همکاران	سنجش عوامل کالبدی موثر بر حس امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه سالمندان، (موردپژوهی: میدان خان یزد)	۸
نتایج پژوهش تاکید دارند که موضوع احترام و حفظ منزلت سالمندان، یکی از مهمترین مشخصه‌های منتج از تعاملات سازنده اجتماعی (مثلاً در فضاهای شهری) است و در صورت لحاظ شدن آن، عاملی است موثر در تحقق ایده سالمندی موفق در بستر فرهنگی ایران.	۱۳۹۶	آهی‌اندی و رزاقی	فرهنگ احترام و سالمندی موفق؛ زمینه‌ساز سبک زندگی مشارکت-محور برای سالمندان	۹
نتایج پژوهش نشان می‌دهد که؛ از میان عوامل پنج-گانه شناسایی شده مرتبط با رضایتمندی ساکنان از محیط (آموزش‌پذیری، تجمع‌پذیری، سهولت دسترسی، قابلیت پیاده‌روی و ورزش، همانندی سرای سالمندان به خانه)، قابلیت پیاده‌روی و ورزش، بیشترین تاثیر را در افزایش رضایت و کیفیت زندگی سالمندان دارد.	۱۳۹۴	ضرغامی و همکاران	ویژگی‌های محیطی موثر در افزایش کیفیت زندگی ساکنان خانه‌های سالمندان، (نمونه موردی: خانه‌های سالمندان ناحیه شمیرانات در استان تهران)	۱۰
نتایج پژوهش نشان می‌دهد که؛ اقامتگاه‌های روزانه در ایجاد حس مفید بودن، افزایش امید به زندگی و ارتقا روحیه سالمند اثرگذار خواهد بود. سالمند در استفاده از این مکان از اختیار برخوردار است و نیازهایی همچون فضاهای مناسب برای ورزش و تفریح سالمند، هم‌صحبتی با هم‌سن‌وسالان، حفظ عزت نفس ایشان و ایجاد شرایطی برای خود استقلالی در حین گذران اوقات فراغت، آموزش هنرها و تکنیک‌های موردنیاز در زندگی سالمندی، مشاوره و ... را دارا می‌باشد.	۱۳۸۸	هاشم‌نژاد و اسدی	بهره‌گیری از فضای اقامتی روزانه برای ارتقا سطح کیفی زندگی سالمندان	۱۱

جدول ۱: بررسی مطالعات پیرامون سالمند و طراحی مناسب فضا برای آن‌ها، (ماخذ: نگارنده؛ به نقل از منابع مذکور)

بررسی مطالعات نشان می‌دهد که؛ طراحی فضا برای سالمندان تمهیدات خاصی را جهت حضورپذیری آنان در فضا می‌طلبد. در این پژوهش قصد بر آن است که موارد مهم جهت طراحی فضایی تحت عنوان فرهنگسرای سالمندان جهت افزایش ارتباط سالمندان با یکدیگر، بکارگیری آنان در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و مهارتی (در مقیاس کوچک) و نیز امکان ارتباط سالمندان با قشر جوان بیان گردد.

- مبانی نظری

- سالمندی و نیازهای انسانی

اصطلاحاتی مانند سالمند، مسن و کهنسال و نظایر آن معمولاً در مورد کسانی به کار می‌رود که ۶۰ سال یا بیشتر از سن آنان گذشته باشد. احساس پیری یک مسئله درونی و روانی است و در افراد مختلف، متفاوت است. پیری جنبه‌ی اجتماعی، روانی، فیزیولوژیک، یاخته‌ای و ملکولی دارد و تسلط شخص بر همه آن‌ها ممکن به نظر نمی‌رسد. گروه‌بندی سالمندان از نظر سن ۷۰-۵۵ سال (سالمند جوان)، ۸۰-۷۰ سال (سالمند میانسال) و ۸۰ سال و بالاتر (سالمند پیر) (Marcus & Francis, 1997) می‌باشند. روانشناسان از این دوره به‌عنوان مرحله سوم عمر یاد کرده‌اند که همه افراد جامعه انسانی به مرور آن را تجربه خواهند کرد (Mehdizadegan & bagherpour, 2002). بالا رفتن سن بیماری نیست، بلکه یک پدیده حیاتی است که در آن تغییرات فیزیولوژیکی و روانی در بدن رخ می‌دهد. اگرچه پیری یک عارضه پاتولوژیک نیست، ولی فعالیت جسمی و ذهنی را محدود کرده و بر فعالیت‌های جسمانی، روانی، فرهنگی، اجتماعی فرد تاثیر می‌گذارد (Alikhani, 2013). تمام کشورهای جهان دارای جوامع سالمندی هستند، اگرچه از نظر متوسط سن، طول عمر متفاوتی دارند. حتی در کشورهای در حال رشد نیز که متوسط امید به زندگی پایین است، بدون در نظر گرفتن مواردی چون قحطی، شیوع کنترل‌نشده ایدز و سایر رویدادهای ناگوار، تعداد افراد بالای ۶۵ سال به شکل غیرمترقبه‌ای در حال افزایش است (Sharifi, 2003). سالمندی فرآیندی عادی، طبیعی و در حال تغییر است که سبب بروز رفتارهای خاص در سالمند می‌شود. این رفتارها می‌تواند بر نگرش اعضای خانواده سالمند تاثیر بگذارد و باعث شود وی را به آسایشگاه سالمندان بفرستند (Yazdkhasti, 2009). درک این که چرا چنین مکانی اغلب به‌وسیله سالمندان به‌عنوان "آخرین نشانه شکست" در نظر گرفته می‌شود، اهمیت دارد. زیرا این نوع نگرش اثر منفی بر سازگاری مقیمان سالمند در هنگام مواجهه با این چالش می‌گذارد. سکونت در موسسات، با احساس جدایی بیشتری همراه است. وقتی سکونت در سرای سالمندان ضرورت پیدا کند، سالمند اغلب احساس طرد شدن و جدایی می‌کند. اگر سالمند احساس کند به خطر ارزش کم و بهای اندک دور انداخته شده است، عکس‌العمل طبیعی است که دچار احساس منفی شود. این افراد اغلب احساس بی‌اهمیتی، بی‌علاقگی و بی‌مهری می‌کنند (Salarvand et al., 2007).

توجه به نیازهای انسانی از دغدغه‌های اصلی روان‌شناسان (لیتون^۱ و مازلو^۲) و معماران (ناگی و مطلبی) بوده است. در میان مدل‌های مورد توجه در فرآیند طراحی مدل انگیزشی-ادراکی به دلیل نقش درونی و غالب، مدل انگیزش بسیار مورد توجه قرار گرفته است (Motalebi, 1998). این مدل با تاکید بر جنبه‌های پویایی انگیزه بر ضرورت نگرش هدف‌محور در مکان تاکید می‌کند. لذا بر مبنای مدل فوق دو دسته؛ الف) نیازهای اولیه، ب) نیازهای عالی، مبنای پرداخت به نیازهای همه گروه‌های انسانی و به‌خصوص سالمندان می‌باشند. اما در رابطه با نیازها و الگوهای رفتاری سالمندان به منظور طراحی محیط زندگی نیز مطالعاتی انجام شده است (رفیع‌زاده و همکاران، ۱۳۸۰؛ رفیع‌زاده، ۱۳۸۲) که در آن‌ها با توصیف مشخصه‌های جسمی و روحی سالمندان به طراحی فضاهای خصوصی مناسب آن‌ها، با استفاده از استانداردهای طراحی، تاکید می‌کند.

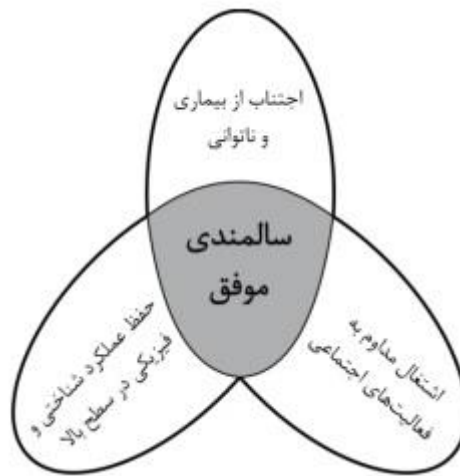
مطالعات نشان می‌دهد نیازهای سالمندان با توجه به جنسیت، وضعیت سلامتی، فرهنگ و اقلیم متفاوت است. اما به طور کلی نیازهای سالمندان را می‌توان شامل: احتیاجات عاطفی، احتیاجات معیشتی، احتیاج به تفریح، احتیاج به شرکت در مناسبات اجتماعی و نیاز به امنیت دانست (ظابطیان و تقوایی، ۱۳۸۸). با توجه به بررسی‌های انجام‌شده سالمندان وقتی در فضاهای عمومی حضور می‌یابند که مطمئن باشند فضا پاسخگوی نیازهای مختلف جسمی و روحی-روانی است، تامین ایمنی و امنیت سالمندان در محیط، ایجاد حس اعتماد به نفس و استقلال در آن‌ها از جمله مواردی است که می‌تواند باعث حضور سالمندان در این فضاها گردد (علی‌الحسابی و رفیعی، ۱۳۹۱).

¹ Layton

² Maslow

-ویژگی های سالمندی موفق

بسیاری از نقدهایی که حول موضوع سالمندی مطرح می‌شوند از این دروان، نه به‌عنوان رخوت، بلکه به‌عنوان فرصتی برای بلوغ و پیشرفت نام می‌برند. به‌عنوان مثال رایف (۱۹۹۹)، معیارهای تازه‌ای از مفهوم موفقیت در سنین سالمندی را عنوان می‌کند که مبتنی بر شش مورد؛ خویشتن‌پذیری، رابطه مثبت با دیگران، در کنترل داشتن محیط، آزادی عمل، هدفمندی در زندگی و رشد شخصی است. بر اساس این دیدگاه، سالمندی به‌عنوان یک فرآیند تکاملی شناخته شده که هنوز امکان رشد در آن ممکن است. بر خلاف تصورات عموم افراد، دوران سالمندی را نباید با مفاهیمی همچون انزوا، افسردگی و از کارافتادگی مترادف دانست. چراکه نتایج تحقیقات نشان می‌دهد بر خلاف مشکلات و ناتوانی‌هایی که بسیاری از سالمندان به شکل اجتناب‌ناپذیری با آن درگیر هستند همچنان سالمندانی هستند که خود را موفق و سلامت تعریف می‌کنند (Kunzman et al., 2000). بالتس و بالتس (۱۹۹۰)، سالمندی را به صورت رابطه‌ای متعادل و دو طرفه میان دستاوردها و شکست‌ها تعریف می‌کنند که می‌تواند به وسیله آموختن مهارت‌های جدید، بهینه کردن مهارت‌های قبل و جبران کمبودها و شکست‌ها موجب رضایتمندی فرد از زندگی خود شود. ترکیبی از تعاریف اشاره‌شده از سالمندی موفق را می‌توان در دیدگاه رو و کان مشاهده کرد که به دلیل کثرت ارجاع پژوهشگران حوزه سالمندی و پیری‌شناسی، می‌توان گفت جز پذیرفته‌شده‌ترین تعاریف در این حوزه است. این تعریف سه عامل وابسته به هم را عنوان می‌کند که عبارت هستند از؛ اجتناب از بیماری و ناتوانی، حفظ عملکرد فیزیکی و شناختی در سطح بالا و اشتغال مداوم به فعالیت‌های اجتماعی و مفید که به دلیل تاکید بر عوامل مهمی همچون سلامت و قدرت بهره‌وری در سنین سالمندی، با توجه به نگرانی‌های حاضر در ارتباط با پیر شدن جوامع، به مهمترین جز تحقیقات پژوهشگران تبدیل شده است (Callaham, McHomey & Mulrow, 2003).

تصویر ۱: مدل سالمندی موفق، (ماخذ: Rowe & Kahn, 1998)

دیدگاه سالمندی موفق رو و کان اگرچه توانست در بین پژوهشگران مورد پذیرش قرار بگیرد اما با این وجود، خالی از اشکال نبود چراکه نداشتن بیماری برای اغلب مردم در سنین سالمندی غیرواقعی است (Meyer, 2009). از طرفی عدم دخالت تجربیات شخصی خود سالمند در تعریف موفقیت، از دیگر نقدهایی بود که به این تعریف وارد است (Strawbridge & Wallhagen, 2002). استرابریج و همکاران در تحقیقات خود دو رویکرد را برای ارزیابی موفقیت یک سالمند مشخص کردند: (۱) ارزیابی بر مبنای دیدگاه شخصی سالمند، (۲) ارزیابی بر اساس مدل رو و کان. بر اساس نتایج تحقیقات ایشان، با استفاده از رویکرد نخست؛ ۵۰/۳ درصد شرکت‌کنندگان (سنین ۶۵ تا ۹۰ سال) خود را سالمند موفق ارزیابی کرده بودند، در حالیکه با استفاده از الگوی رو و کان (۱۹۹۸) تنها ۱۸/۸ درصد آنان در گروه سالمندان موفق قرار می‌گرفتند. بنابراین پژوهشگران با علم به کافی نبودن تعریف رو و کان از سالمندی موفق، سعی به شناخت سایر عوامل از دیدگاه شخصی خود سالمند کردند و مواردی مانند استقلال، بلوغ، رضایتمندی، تعامل سازنده با زندگی، سلامت احساسی، شادمانی، حمایت شدن، هدفمندی، سبک زندگی، اختلافات جنسیتی، توجه به معنویات، محیط زندگی و خانواده، امنیت مالی، سطح سواد و تحصیلات، دیدگاه

مثبت داشتن و مفید بودن را در ارزیابی موفقیت یک سالمند موثر دانستند (Montross et al., 2006). که از جامعه‌ای به جامعه دیگر و در بسترهای فرهنگی مختلف می‌تواند متفاوت باشد (Ryff & Singer, 2009). یکی از جامع‌ترین تحقیقات در رابطه با بررسی نقش فرهنگ بر تعریف سالمندی موفق پروژه A.G.E (Frey et al., 1997) می‌باشد که طی سال‌های ۱۹۸۲ تا ۱۹۸۸ در هفت کشور مختلف صورت گرفت که نتیجه آن بر تحقیقات فرهنگ‌محور برای شناخت دلایل سالمندی موفق از نگاه اشخاص تاکید می‌کرد. به‌عنوان مثال طبق یافته‌های آن‌ها در جامعه‌ای امنیت و سلامت به‌عنوان مهمترین عوامل برای موفقیت در سالمندی شناخته شدند. در حالی که در جامعه دیگر، خانواده و محیط اجتماعی عوامل موفقیت بودند. این تفاوت‌ها در تعاریف موجب شد بسیاری از محققین بر لزوم استفاده از نگاهی جامع برای رسیدن به درکی صحیح از ساختار و فرآیند منتج به سالمندی موفق تاکید کنند (Kahn, 2002) و (Phelan & Larson, 2002). بر طبق یافته‌ها، اگرچه برای بسیاری از سالمندان مراقبت‌های بهداشتی، وضعیت مالی و سلامت فردی ضروری هستند اما یک مورد بسیار مهم دیگر هم در ارزیابی آن‌ها از سالمندی موفق موثر بود و آن رفتار همراه با احترام بود (Sung, 2004). احترام به‌عنوان یک عامل مهم و اصلی در تعیین کیفیت زندگی سالمندان تعریف شده است (Noelker & Harel, 2004)، که در حفظ شان و مقام سالمند تاثیر بسیاری داشته و رعایت آن در شیوه‌های خدمات‌دهی و مراقبتی از سالمندان ضروری می‌باشد. از احادیث ائمه و سفارش‌های موکد قرآن گرفته تا اشعار شاعران بلند، آوازه‌هایی چون سعدی و حافظ نیز مثال‌های بسیاری از اهمیت احترام به سالمند ذکر شده است. به-عنوان مثال در قرآن، نیکی به والدین پیر بلافاصله بعد از مسئله توحید قرار گرفته است: خداوند فرموده: "لا تعبدون الا الله و بالوالدین احساناً"، "به جز خدا نپرستید و به پدر و مادر خود نیکی کنید" (سوره بقره، آیه ۸۳). در حدیث قدسی از پیامبر اسلام نیز آمده است "من اجل الله اجلال ذی‌الشبهه المسلم"، "تجلیل و احترام مسلمانان سالخورده و سپیدموی، تجلیل از خداوند متعال است و در جایی دیگر آمده است "البرکه مع اکابرکم"، (مجلسی، ص ۱۳۷)، برکت و خیر ماندگار، همراه بزرگترهای شماس. در ادبیات فارسی نیز اشعار و ضرب‌المثل‌های بی‌شماری از اهمیت مقام و جایگاه سالمندان و ضرورت تکریم آنان در جامعه ذکر شده است، مثلاً "حق مهتران سخت واجب‌تر است" یا "حق شرم دارد ز موی سپید" که اشاره‌ای است به ضرورت احترام گذاشتن و نگهداشتن حرمت بزرگترها.

همچنین اگر محیط، به شکلی اصولی و هماهنگ با توانایی‌ها و انتظارات سالمندان طراحی شود می‌تواند زمینه تعاملات اجتماعی سالم‌تری که توأم با حفظ احترام و منزلت سالمندی باشد برای آنان به وجود آورد (Liu & Lapane, 2009). فضاهای عمومی و جمعی می‌تواند با طراحی مناسب پاسخگوی نیازهای اجتماعی سالمندان شود و سلامت زندگی اجتماعی آنان را فراهم آورد.

-تعاملات اجتماعی و لزوم تحقق آن در زندگی

تعاملات اجتماعی در زمره روابط با معنا قرار می‌گیرند و باعث ایجاد رابطه میان دو نفر یا بیشتر و واکنش بین آن‌ها می‌شود. به عبارتی برقراری ارتباط می‌تواند یک مکالمه، نگاه و رابطه بین افراد باشد که فعالیت‌ها و رویدادهای متناسب با آن باید تعریف شوند که منجر به عضویت افراد در شبکه‌ها و گروه‌های اجتماعی شود (محمدنژاد و همکاران، ۱۳۹۸). روانشناسان برای واژه روابط اجتماعی عنوان‌های مختلفی را ذکر کرده‌اند:

-تعاملات اجتماعی (Schuster, Kessker & Aseltine, 1990)

-تبادلات اجتماعی (Rook, 1987)

-تماس بین فردی (Norris, Stephens & Kinney, 1990).

اما همه‌ی آنان در مورد پیامدهای روان‌شناختی مثبت تعاملات اجتماعی بر سلامت روانی و فیزیکی نظریه مشترکی نداشته‌اند (اسلامی، ۱۳۹۱). عامل اجتماعی یک مؤلفه اساسی برای تداوم زندگی اجتماعی و تشکیل گروه است. نیازهای متقابل انسان‌ها را رفع می‌کند و بر شخصیت، ساختار فرهنگی و اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارد. ارتباطی نسبتاً مستمر با احساس پیوند بین انسان‌ها ایجاد می‌کند (باقری و همکاران، ۱۳۹۷). رای برقراری رابطه بین افراد باید فعالیت‌ها و رویدادهایی متناسب با آن نقش‌پذیری مردم در آن محیط است (شیرازبخت، ۱۳۹۹). افراد با کسب تجربه بیشتر به این نتیجه می‌رسند که برای دستیابی

به احساس رضایت از طریق مبادله عواطف و تعامل اجتماعی با دیگران است و میزان رشد اجتماعی به احساس خوشبختی و مفید بودنشان بستگی دارد. انسان موجودی اجتماعی است و برای برقراری ارتباط با دیگران باید مهارت اجتماعی الزم را به دست آورد. در این صورت می‌تواند با دیگران ارتباط برقرار کند و سازگاری داشته باشد. اندیشمندان مهارت‌های اجتماعی را احترام گذاشتن به دیگران، مسئولیت‌پذیری، کمک کردن، فعالیت دسته‌جمعی و دوست‌یابی می‌دانند که در زمره مهارت تعاملات اجتماعی قرار دارند (وحیدا و همکاران، ۱۳۹۱). به عبارتی، برای برقراری تعامل اجتماعی افراد باید مهارت‌های اجتماعی به کارگیرند که این مهارت‌ها شامل رفتارهایی است که فرد از عکس العمل‌های غیر منطقی و نامعقول اجتماعی خودداری می‌کند و رابطه‌اش با دیگران اثربخش می‌شود. تعاون و همکاری، جسارت‌ورزی، مشارکت با دیگران، آغازگر رابطه بودن، کمک کردن و تقاضای کمک، قدردانی از دیگران، تعریف و تمجید کردن مثال‌هایی از این نوع رفتار هستند. ایجاد تعامل و رابطه اثربخش با دیگران و یادگیری رفتارهای ذکر شده یکی از مهم‌ترین پیامدهای دوران کودکی است. متأسفانه همه افراد در دوران کودکی موفق به یادگیری این رفتار و مهارت‌ها نمی‌شوند. رفتارها و نگرش‌های تربیتی به محیطی که فرد در آن پرورش می‌یابد در دوران کودکی شکل می‌گیرند (ساربان و همکاران، ۱۳۹۲). همچنین برای پاسخگویی به نیازهای جسمی، روانی و اجتماعی سالمند باید زمینه را برای انجام فعالیت و ارتباط اجتماعی فراهم کرد. با در نظر گرفتن تغییرات جسمانی و روانی، حوزه‌هایی برای فعالیت و ارتباط اجتماعی پیشنهاد کرد (دانش‌پور، ۱۳۸۶). تعاملات اجتماعی زمینه‌ای برای شناخت اجتماعی هستند به گونه‌ای که ساز و کارهای فردی را تکمیل می‌کنند. حتی می‌توانند جایگزینی برای آن نیز باشند (Paolo, 2010). احساسات در ایجاد تعاملات اجتماعی مهم هستند زیرا در خدمت عملکردهای ارتباطی و اجتماعی هستند. به عبارتی توانایی مدیریت احساسات به شدت با کیفیت تعامل اجتماعی مرتبط است (Lopes, 2014).

-اهمیت تعاملات اجتماعی در سالمندی

فرد در ساختار اجتماعی متولد می‌شود. نخستین مرحله اجتماعی شدن فرد در کودکی صورت می‌پذیرد و پس از پرورش اجتماعی اولیه که در کودکی صورت می‌گیرد به عضو از اعضای جامعه تبدیل می‌شود. جامعه‌پذیری اولیه زمانی به پایان می‌رسد که مفهوم دیگران تعمیم یافته در آگاهی فرد استقرار یافته باشد. جامعه‌پذیری اولیه هرگز کامل نیست و با پرورش اجتماعی ثانویه همراه است. پرورش اجتماعی به درونی‌سازی خرده جهان‌های نهادی می‌پردازد. اجتماعی شدن ممکن است موفق یا ناموفق باشد. اگر بین واقعیات درونی و عینی پیوند اصولی برقرار شود اجتماعی شدن موفق بوده و اگر در اجتماعی کردن فرد ناهماهنگی باشد منجر به ایجاد تضاد در اجتماعی شدن اولیه و ثانویه می‌گردد و اجتماعی شدن ناموفق می‌شود (مقتدایی و همکاران، ۱۳۹۷). از مهمترین مواردی که در سالمندی اتفاق می‌افتد کم شدن روابط اجتماعی فرد سالمند با دیگران می‌باشد. اگر بتوان این ارتباط را در جامعه و در ارتباط با نسل جوان به وجود آورد، می‌توان از تعاملات اجتماعی بین-نسلی برای هر دو قشر سود برد.

-برنامه‌های بین نسلی و اجتماعی شدن

در مرکز IGP، مجموعه فعالیت‌هایی برای رشد و یادگیری کودکان و سلامتی سالمندان در نظر گرفته شده بود. این مرکز از سالمندان پشتیبانی می‌کرد که آنان بر اساس منافع خود، نقاط قوت خود را تقویت کنند تا بتوانند احساس عزت و وقار کنند و در جامعه فعال باشند. فعالیت‌هایی که سطح سلامتی سالمندان را ارتقا می‌دهد در چهار گروه؛ حسی، اجتماعی، فکری و حرکتی می‌توان دسته‌بندی کرد که با چارچوب آموزش و پرورش اولیه برای کودکان شباهت زیادی دارد. دامنه یادگیری و پرورش اولیه شامل زیبایی‌شناسی و بیان خلاقانه، کشف جهان، زبان و مهارت‌های حرکتی و اجتماعی و رشد عاطفی است. با استفاده از ماهیت مقطعی این دامنه‌ها فعالیت‌هایی مشابه مربوط به این نیازها برای دو گروه پیشنهاد می‌کند. در کنار رشد دارای برخی شباهت‌ها مانند ارتباط، تمرکز، نوع فعالیت، نمایش و توانایی حفظ اطلاعات جدید هستند. برنامه تعامل بین‌نسلی، فعالیتی برنامه‌ریزی شده است که افراد در سنین مختلف از نوزاد تا پیر، در موقعیت‌های مختلف و در سطح ارتباط نزدیک احساسات، ایده‌ها، فعالیت و همکاری در کارهای معنادار را فراهم می‌کند. جفت شدن افراد سالمند با کودکان در طول جلسات

منجر به تشویق ایجاد تعاملات میان دو نسل می‌شود. تعامل مداوم با جامعه و داشتن یک محیط حمایتی از عوامل محافظتی مهم برای سلامت روان هستند. از طریق تعامل معنادار با کودکان، سالمندان احساس می‌کنند ارزشمند هستند (Lie at el., 2019).

-لزوم آینده‌پژوهی در تعاملات بین‌نسلی

در ابتدای این بحث می‌بایست دغدغه‌های دو نسل پیر و جوان بررسی گردد تا آسیب‌های این دوران را شناسایی کرده و راهکارهایی در جهت رفع آن بیان شود.

نسل پیر به دلیل ناتوانی‌های جسمی، فیزیولوژیک و روانی، و نیز کاهش تعاملات با دیگران احساس از کارافتادگی و ناکارآمدی می‌کند. این موارد ممکن است منجر به کاهش عزت نفس، منزوی شدن و نتیجتاً تجربه درجات مختلفی از افسردگی در وی گردد. به گونه‌ای که فرد سالمند که روزگاری دارای نقش مهمی در خانواده، جایگاه شغلی، اجتماعی و ... بوده، حال با احساس ناکامی، توأم با ناامیدی منتظر مرگ خویش است.

از طرف دیگر نسل جوان؛ با شور و اشتیاق خود در حال گذران زندگی است و درکی از دوران پیری نداشته و حتی گاه به نومیادی از آن یاد می‌کند و در حالت کلی هیچ جوانی دوست ندارد که پیری را تجربه کند، و نسبت به این دوران افکار منفی در سر دارد.

در چنین بستری ما شاهد دو نسل، با دو تفکر متفاوت هستیم، که هر کدام به صورت جداگانه و بدون آگاهی از پتانسیل‌ها و ویژگی‌های سنی خود در حال گذران عمر هستند. تعامل بین این دو نسل می‌تواند پتانسیل‌های آن دوره از عمر را بیشتر کرده و به کاهش آسیب‌های آن کمک نماید. البته پر واضح است که آسیب‌های دوران سالمندی به مراتب بیشتر از دوران جوانی است. به همین دلیل طراحی فضایی فرهنگی، تحت عنوان فرهنگسرای سالمندی جهت ارتباط بیشتر سالمندان با یکدیگر و نسل جوان ضروری می‌نماید.

طراحی این فضاها، به سالمند کمک می‌نماید که در وهله اول؛ پیری را به‌عنوان دوره‌ای از عمر بپذیرد. با پذیرش این موضوع پنجره‌های دیگر به زندگی وی بازمی‌گردد که به وی کمک می‌کند از آن پنجره به همسالان خود بنگرد و با آنان ارتباط برقرار نماید (در این مرحله پذیرش اتفاق می‌افتد و فرد سالمند دیگر فکر نمی‌کند که تنهاست).

در طراحی این فضاها می‌بایست فضاهایی را جهت ارتباط نسل جوان با نسل پیر برقرار کرد، به طور مثال طراحی فضاهای جمعی و تعاملی در فضاهای باز می‌تواند حضور افراد در فضا و امکان ارتباط با نسل سالمند را فراهم آورد.

ایجاد امکان ارتباط بین این دو نسل موجب می‌شود جوانان از تجربیات مختلف سالمندان بهره‌مند گشته، و به سالمندان نیز در طی این اتفاق، احساس مفید بودن داده شود. احساس اینکه زندگی زیسته‌ی وی دارای نکاتی است که می‌تواند به بهتر زیستن فردی دیگر کمک نماید. همچنین نسل جوان نیز با دریافت این تجربیات درمی‌یابد که می‌تواند بهتر از آن که زندگی می‌کند، زندگی را ادامه داده و پیری بهتری را برای خود متصور شده و دیگر از آن نهراسد.

-فعالیت‌های مورد انتظار در فرهنگسرای سالمندان

فعالیت‌های مورد انتظار در فرهنگسرای سالمندان را می‌توان در چهار بخش؛ فعالیت و اشتغال، تفریح و فراغت، آموزش و نمایشگاهی خلاصه نمود، که هر کدام شامل ریزفضاهای متعددی می‌باشد.

توضیحات		فعالیت‌ها
-جهت بکارگیری دانش و تجربه سالمندان به‌عنوان آموزش‌دهنده -زمینه‌ساز تشکیل گروه‌های اجتماعی و تعامل نسل‌ها با یکدیگر -افزایش توانایی‌های شناختی، کیفیت زندگی و اعتماد به نفس دو نسل -پرورش مهارت‌ها و خلاقیت جوانان و همچنین به جریان انداختن مهارت‌های سالمندان	کارگاه‌ها	فعالیت و اشتغال
این کارگاه‌ها می‌توانند انواع مختلفی از جمله؛ کارگاه فرش، چوب، سفال، نقاشی، صنایع دستی، موسیقی، شعر، خاطره‌گویی و ... باشند. که از بین این‌ها کارگاه خاطره‌گویی به جهت انتقال تجربیات در خلال بیان خاطرات می‌تواند موجبات آشنایی بیشتر نسل جوان با سالمندی را فراهم آورد و همچنین موجب تقویت مهارت‌های گفتاری سالمند		

نیز می‌گردد.		
مدیریت	بکارگیری سالمند در بخش‌های مختلف مدیریت در صورتی که توانایی انجام این کار را داشته باشند.	
تدریس	استفاده از دانش و تجربه سالمند در زمینه‌های مختلف آموزشی	
تولیدات طبیعی گیاهان	- کاشت گیاه و نگهداری آن توسط سالمند، به‌عنوان تجربه خوبی از مفید بودن - جهت بهره جستن از مزایای روانی ارتباط با گیاه و فضای سبز برای سالمند	
تدریس	سالمندان گنجینه‌ای از فرهنگ در جامعه محسوب می‌شوند، از طرفی با توجه به شغلی که در دوران جوانی خویش داشته‌اند می‌توان از علم، سواد، مهارت و تجربیات آنان جهت انتقال به نسل جوان بهره جست.	
تفریح و فراغت	انجام بازی‌های مختلف	با ایجاد امکان بازی‌های مختلف فکری و معاشرت بین دو نسل می‌توان به تقویت ارتباط بین این دو قشر کمک نمود.
ورزش و تندرستی	از انواع ورزش‌ها همچون، پیاده‌روی، تنیس، دوچرخه‌سواری، یوگا و ... می‌توان بر لزوم حفظ سلامت برای دو قشر تأکید نمود. از طرفی حضور توأمان این دو نسل در فضای ورزشی، موجب می‌گردد که نسل جوان به جهت آنکه بخواهد سالمندی بهتری را تجربه نماید، به انجام ورزش بیشتر ترغیب گردد.	
آموزش	آموزش‌های کارگاهی	کارگاه‌هایی همچون کارگاه چوب، فرش، سفال، کاشی، موسیقی، خاطره‌گویی و نقالی و ... که سالمندان و جوانان بسته به علاقه خود در این کارگاه‌ها ثبت نام نمایند.
آموزش علوم مختلف	علوم مرتبط با مسائل نسل‌ها و ارتقای سطح توانمندی و دانش هر دو نسل، که می‌توان به آموزش رایانه، سوادآموزی و زبان‌های مختلف و ... اشاره نمود.	
نمایشگاه	نمایشگاهی	با فروش خروجی‌هایی که از کارگاه‌های آموزشی به دست می‌آید می‌تواند علاوه بر تقویت اعتماد به نفس سالمندان، زمینه سودآوری برای افراد و احساس کارآمد بودن را در آنان به وجود آورد.

جدول ۲: فعالیت‌های مورد انتظار در فرهنگسرای سالمندان، (ماخذ: نگارندگان)

بر اساس جدول فوق؛ و بکارگیری سالمندان در حوزه‌های مختلف اشتغال، تفریح، آموزش و نمایشگاهی می‌توان از تجربیات و پتانسیل‌های آنان در بخش‌های مختلف استفاده نمود و امکان ارتباط با نسل جوان را حین این فعالیت‌ها فراهم آورد.

-نتیجه‌گیری

سالمندی، مرحله آخر از زندگی است اما به معنای پایان زندگی نمی‌باشد؛ بلکه این مرحله هم همچون مرحله خردسالی، نوجوانی، جوانی و میان‌سالی، یک روند طبیعی گذر عمر می‌باشد که همه انسان‌ها ناگزیر از تجربه آن هستند. این دوره از عمر، همانند سایر دوره‌ها می‌بایست پذیرفته شود و در ذهن سالمند و نیز در ذهن افراد جامعه به رسمیت شناخته شود. لذا جامعه می‌بایست فضا را برای این افراد حضورپذیر نماید و امکان حضور این افراد در فضا و تعامل آنان با یکدیگر و نسل جوان را فراهم آورد. این امر موجب می‌گردد؛ از یک‌سو، آسیب‌های ناشی از میان‌سالی همچون؛ منزوی شدن و افسردگی در سالمندان کاهش یافته و از سوی دیگر، تعامل نسل جوان با نسل پیر علاوه بر انتقال تجربیات، مهارت‌ها، سنت‌ها، فرهنگ و ... سبب می‌گردد جوان دیگر از دوره پیری نهراسد بلکه با کسب تجربیات از این نسل، پیری بهتری را برای خود رقم زند. در طرح پیشنهادی این فرهنگسرا، موارد زیر در نظر گرفته شد:

-استفاده از پلان با طرح حیاط مرکزی، توجه به مرکزیت در فضا جهت انجام تعاملات بیشتر در محیط باز

-عدم محصور نمودن سایت بنا با دیوارهای توپر و بلند، و به جای آن، استفاده از دیوارهای فخر و مدین و مشبک؛ تا فعالیت-های انجام شده در داخل سایت برای جوانانی که در حال گذر از خیابان هستند، قابل مشاهده باشد و از طرفی حرکت، فعالیت و جنب و جوش جوانان نیز برای سالمندان از فضای داخل قابل مشاهده باشد و موجب ترغیب آنان به حرکت بیشتر گردد.

-جانمایی بخش ورزش و تندرستی، در قسمتی از سایت که مشرف به پارک و فضای سبز می باشد؛ تا فعالیت های ورزشی هر دو نسل برای یکدیگر قابل مشاهده باشد.

-در نظر گرفتن فضاهای مختلف جمعی و تعاملی جهت ایجاد ارتباط و معاشرت این دو نسل با یکدیگر، امکان ایجاد خاطرات مشترک و تقویت حس تعلق خاطر در افراد به فرهنگسرای سالمندان

-در نظر گرفتن فضاهایی جهت ارتباط با گیاهان و فضای سبز در سایت، جهت تعامل بیشتر سالمندان با گیاه و ارتباط با طبیعت

-در نظر گرفتن کارگاه های مختلف جهت انجام فعالیت های علمی، مهارتی، جمعی و امکان انتقال تجربیات به نسل دیگر

-امکان آموزش به سالمندان با کلاس های درسی و کارگاه های آموزشی، جهت افزایش میل به یادگیری و تقویت مغز

-تقویت مهارت های گفتاری سالمندان از طریق جلسات و کارگاه های خاطره گویی، نقالی، نمایش یا ...

-در نظر گرفتن کارگاه های صنایع دستی، جهت انجام کارهای دستی توسط سالمندان و فروش آنها در غرفه های نمایشگاهی جهت سودآوری و تقویت حس کارآمدی و مفید بودن سالمندان

همچنین در نظر گرفتن مواردی همچون، توسعه فضاهای دسترسی پیاده با مصالح نرم و راحت و در نظر گرفتن شیب راه های مناسب، توسعه فضاهای دنج و خلوت با مناظر جالب، توجه به نورپردازی مناسب در فضا، عدم ایجاد گوشه های تاریک، ایجاد امنیت در فضا، خوانایی فضاها در فرهنگسرا و سایت مجموعه نیز در طرح سایت مورد توجه قرار گرفته است.

-منابع و ماخذ-

- 1) آهی اندی، محسن و رزاقی، محمد، (۱۳۹۶)، "فرهنگ احترام و سالمندی موفق؛ زمینه ساز سبک زندگی مشارکت-محور برای سالمندان"، دو فصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه هنر، شماره ۱۹
- 2) اسلامی، آسیه، (۱۳۹۱)، "طراحی مرکز تعاملات دانشجویی شیراز"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز
- 3) باقری، مهدیه؛ صدیق اورعی، غلامرضا و یوسفی، علی، (۱۳۹۷)، "مسئله تعامل اجتماعی در جامعه ایران، بازکاوی مشکلات تعامل در مجموعه مقالات گزارش وضعیت اجتماعی کشور"، مجله مسائل اجتماعی ایران، سال ۱۰، شماره ۱
- 4) چراغی فر، فرناز؛ سلطانزاده، حسین و قدوسی فر، هادی، (۱۴۰۲)، "بازخوانی ادراک فضای سالمندان با تطبیق نقشه های نحو فضا و نقشه های شناختی، (مطالعه موردی: آسایشگاه سالمندان کهریزک)"، فصلنامه معماری و شهرسازی، سال ۳۳، شماره ۱۰۱
- 5) دانش پور، عبدالهادی و چرخچیان، مریم، (۱۳۸۶)، "فضاهای عمومی و عوامل موثر بر حیات جمعی"، نشریه باغ نظر، دوره ۴، شماره ۷
- 6) ذکری، عباس و جمالزاده، سمانه، (۱۳۹۷)، "ارزیابی عوامل حس تعلق به مکان در بهبود کیفیت زندگی ساکنان خانه سالمندان"، نشریه آرمانشهر، شماره ۲۵
- 7) رفیع زاده، ندا؛ نودری، شعله و روشن بخش، حسین، (۱۳۸۰)، "رهنمودهای طراحی معماری خانه های سالمندان"، تهران: مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن
- 8) رفیع زاده، ندا، (۱۳۸۲)، "طراحی معماری مناسب برای سالمندان"، فصلنامه علمی-پژوهشی صفا، شماره ۳۷
- 9) رخ، سحر؛ حجت، عیسی و صالحی نیا، مجید، (۱۳۹۷)، "پیری در خانه، روح نهفته در معماری ایران، (مطالعه موردی: فضاهای مناسب سالمند در معماری بومی کرمان)"، نشریه هنرهای زیبا، دوره ۳۳، شماره ۲
- 10) ضرغامی، اسماعیل؛ شرقی، علی و الفت، میلاد، (۱۳۹۴)، "ویژگی های محیطی موثر در افزایش کیفیت زندگی ساکنان خانه های سالمندان، (نمونه موردی: خانه های سالمندان ناحیه شمیرانات در استان تهران)"، دو فصلنامه معماری ایرانی، شماره ۷
- 11) ساربان، حمیده؛ عیسی مراد، ابوالقاسم و طیبی، زهرا، (۱۳۹۲)، "ارتباط نگرش های تربیتی والدین با ابعاد سلامت روانی-اجتماعی نوجوانان دختر"، مجله روانشناسی مدرسه، دوره ۲، شماره ۳

- ۱۲) شیرازبخت، فاطمه، (۱۳۹۹)، "تدوین راهکارهای ارتقا تعاملات اجتماعی سالمندان در فضاهای شهری، (نمونه موردی: محدوده رضاشهر)"، مجله معماری‌شناسی، سال ۳، شماره ۱۴
- ۱۳) طباطبایان، الهام و تقوایی، علی‌اکبر، (۱۳۸۸)، "فضاهای شهری دوستدار سالمندان از رویکرد مشارکتی"، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۲۸
- ۱۴) علی‌الحسابی، مهران و رفیعی، فرخنده، (۱۳۹۱)، "ارزیابی نیازمندی‌های سالمندان در فضاهای شهری، مطالعه موردی: پارک خلد برین شیراز"، مجله معماری و شهرسازی آرمانشهر، دوره ۵، شماره ۹
- ۱۵) علمی، زهرا؛ هاشم‌پور، پریسا و مدقالچی، لیلا، (۱۳۹۹)، "اجتماع‌پذیری کالبدی مجتمع‌های مسکونی برای گروه سالمندان در تبریز، (مطالعه موردی: مجتمع‌های مسکونی ستارخان، آسمان، علامه امینی و سپیدار)"، نشریه علمی معماری و شهرسازی ایران، دوره ۱۱، شماره ۱۹
- ۱۶) کرمی، اسلام؛ نجفی، مریم، جوان فروزنده، علی و عبداللهی، راحله، (۱۴۰۱)، "تبیین راهبردهای طراحی معماری خانه سالمندان از منظر رضایتمندی، نمونه موردی: خانه‌های سالمندان "آتا"، "مرحمت" و "آفتاب" اردبیل"، دو فصلنامه اندیشه‌معماری، سال ۶، شماره ۱۱
- ۱۷) مطلبی، قاسم، (۱۳۸۰)، "روان‌شناسی محیطی دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری"، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۱۰
- ۱۸) منتظرالحجه، مهدی؛ شریف‌نژاد، مجتبی و رجبی، مریم، (۱۳۹۷)، "سنجش عوامل کالبدی موثر بر حس امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه سالمندان، (موردپژوهی: میدان خان یزد)"، نشریه علمی معماری و شهرسازی ایران، دوره ۹، شماره ۱۵
- ۱۹) منصور حسینی، ندا و جوان فروزنده، علی، (۱۳۹۷)، "نقش مولفه‌های کالبدی-معنایی مکان‌های عمومی مجتمع‌های مسکونی در حضورپذیری سالمندان، (مطالعه موردی: شهرک اکباتان)"، مجله هویت شهر، سال ۱۲، شماره ۳۳
- ۲۰) محمدنژاد، معصومه؛ پرویزی، رضا و دانش شکیب، مریم، (۱۳۹۸)، "ارزیابی تاثیر فضای عمومی بر ارتقا تعاملات اجتماعی در مجتمع‌های مسکونی، (مطالعه موردی: شهر لاهیجان)"، مطالعات محیطی هفت حصار، شماره ۳۱
- ۲۱) مقتدایی، مرتضی؛ ارغندی، علیرضا؛ طاهری، ابوالقاسم و صلاحی، ملک یحیی، (۱۳۹۷)، "سیاست‌گذاری فرهنگی و مدیریت شکاف نسلی در ایران"، مجله مطالعات میان‌فرهنگی، دوره ۱۳، شماره ۳۴
- ۲۲) وحید، فریدون؛ جهان‌بخش، اسماعیل و فرنی، زهرا، (۱۳۹۱)، "بررسی عوامل موثر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه در شهر اصفهان"، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی، دوره ۶، شماره ۵۶
- ۲۳) هاشم‌نژاد، هاشم و اسدی بوالوردی، سمیرا، (۱۳۸۸)، "بهره‌گیری از فضای اقامتی روزانه برای ارتقا سطح کیفی زندگی سالمندان"، نشریه آرمانشهر، شماره ۲

- 24) Alikhani, N. (2013). The Effect of Space and Modern Architecture to Improve the Quality of Life for the Elderly. The First National Conference on New Ideas and Technologies in Iranian Architecture, Tabriz.
- 25) Callahan, C. M., McHorney, C. A., & Mulrow, C. D. (2003). Determinants of successful aging: Developing an integrated research agenda for the 21st century, *Annals of Internal Medicine*, 139, 389-462.
- 26) Fuller, B., Williams, S., Byles, J. 2010. Active living: the perception of older people with chronic conditions, *Chronic Illn*, 6:294-305.
- 27) Fry, C. L., Dickerson-Putman, J., Draper, P., Ikels, C., Keith, J. Glascock, A. P., et al, (1997), Culture and the meaning of a good old age, London: Bergin and Garvey pp. 99-123
- 28) Kunzman, U., Little, T. D., & Smith, J. (2000), Is age-related stability of subjective well-being a paradox? Cross-sectional and longitudinal evidence from the Berlin Aging Study. *Psychology and Aging*, 15, 511- 526
- 29) Kahn RL, (2002), Successful aging and well-being: Self-rated compared with Rowe and Kahn, *Gerontologist*, 42(6), 725-726.
- 30) Liu, K. S., & Lapane, L. (2009), Residential modifications and decline in physical function among community-dwelling older adults, *The Cambridge Gerontologist Journal*, 49(3), 344- 354.
- 31) Lopez, Paulo, Brackett, Marc, Nezelek, John, Schuts, Astrid, Sellin, Ina, Salovey, Peter, (2014), Emotional intelligence sage, society for personality and social Psychology
- 32) Li C, Jiang S, Zhang X, (2019), Intergenerational relationship, family social support, and depression among Chinese elderly: A structural equation modeling analysis, *Journal of affective disorders*
- 33) Mehdizadegan, I., & Bagherpoor, R. (2002). Abuse and Neglect of the Elderly. Esfahan: Pezhder. 7.
- 34) Meyer, S.V. (2009), Successful Aging: A Quantitative Study of Resiliency and Adaptability as Mediating Factors in the Successful Aging of Older Adults. (Doctoral dissertation, Pacific University)
- 35) Montross, L.P., Depp, C., Daly, J. et al, (2006), Correlates of self-rated successful aging among community-dwelling older adults, *American Journal of Geriatric Psychiatry*, 14, 43-51.
- 36) Marcus, C. C., & Francis, C. (1997). People places : design guideline for urban open space. (2thed.). California : Berkeley.

- 37) Motalebi Esfidvajani, G. (1998). A Theory of Meaning in Architecture and Urban Design : An Ecological Approach. Unpublished doctoral dissertation, Faculty of the Built Environment, Sydney : The University of New South Wales.
- 38) Norris, V. K., Stephens, M. P., & Kinney, J. M. (1990). The impact of family interactions on recovery from stroke: Help or hindrance? *The Gerontologist*, 30(4), 535-542
- 39) Othman, A., Fadzil, F. 2014. Influence of Outdoor Space to the Elderly Wellbeing in a Typical Care Centre, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 170:320-329.
- 40) Phelan EA, Larson EB, (2002), Successful aging – Where next? *Journal of the American Geriatrics Society*, 50(7), 1306-1308.
- 41) Paolo, Ezequiel, Jeagheer, Hanne, Gallagher, Shaun, (2010), Can social interactin constitute social cognition?, *Trends in cognitive sciences*, 14. 10
- 42) Strawbridge WJ, Wallhagen MI, Cohen .R.D,(2002), Successful aging and well-being, Selfrated compared with Rowe and Kahn. *Gerontologist*, 42.7273
- 43) Salarvand, Sh., Hoseini, H., Salehi, Sh., & Keyvanara, M. (2007). Elderly Mental Experiences in Settlement Pro cess in Nursing Homes. *Iran Journal of Nursing*, 2(49), 61-71.
- 44) Sharifi, F. (2003). Elderly, The Sparkling Family Groups. *Kayhan Newspaper*. 17(7).
- 45) Sung, K. T, (2004), Elder respect among young adults: A cross-cultural study of Americans and Koreans. *Journal of Aging Studies*, 18, 215- 230.
- 46) Schuster, TL, Keecker, RC, AseltinT RHm (1990), Supportive interaction, negative interactions, and depressed mood, 18(3)
- 47) Ryff CD, Singer B, (2009), Understanding healthy aging: Key components and their
- 48) Rook, k. s. (1987), Reciorocity of social exchange and social satisfaction among older women, *Journal of personality and social Psychology*, 52. 1
- 49) Yazdkhasti, F. (2009). Depression and Cognitive Disorders and their Relationship with Each other. *New Cognitive Science*, 4, 12-17.